

130 verk úr safneign Listasafns Íslands

Höfundar: Dagný Heiðdal, Halldór Björn Runólfsson, Kristín Dagmar Jóhannesdóttir, Ragna Sigurðardóttir, Rakel Pétursdóttir & Steinar Örn Erluson.

Harpa Þórsdóttir skrifar aðfaraorð og Halldór Björn Runólfsson formála.

Listasafn Íslands. Reykjavík 2019. Bls 288.

Nöfn listamanna og verkalisti. Bókin er á íslensku og ensku.

Ritnefnd: Dagný Heiðdal, Halldór Björn Runólfsson, Steinar Örn Erluson, Svanhildur Franklínisdóttir

Titill bókarinnar *130 verk úr safneign Listasafns Íslands* er lýsandi. Hún hefur að geyma eitthundrað og þrjátíu verk eftir jafnmarga listamenn, íslenska og erlenda. Árið 2014, í tilefni 130 ára afmælis Listasafns Íslands, var ákveðið að undirbúa rit sem gæfi innsýn inn í gersem- ar þjóðar. Valið var ekki einfalt, heildarsafneign náði yfir ríflega 11.000 verk, þar af um 1.100 eftir 400 erlenda listamenn. Ákveðið var að raða verkunum eftir tímalínu þó ekki yrði fylgt út í hörgul að sýna eitt verk fyrir hvert ár. Markmiðið var að velja verk sem sýndi þróun safneignar Listasafns Íslands, sam- setningu hennar og fjölbreytileika.

Bókin er stílhrein og aðgengileg. Sjálfstæðar og hnitmiðaðar greinar gefa upplýsingar um hvert verk í samhengi samtíma þess. Fjallað er um hvern listamann á einni opnu,

texti á íslensku og ensku til vinstri og ljósmynd af verkinu til hægri ásamt grunnupplýsingum. Nafni verksins er gefið aukið vægi með því að skrifa það ofar nafni listamannsins.

Halldór B. Runólfsson ritar í formála að útgáfan sé hugsuð sem kyn- ingarit fyrir gesti safnsins, líkt og þær bækur sem hægt er að nálgast í erlendum söfnum. Sem slík er hún verðmætt yfirlit bæði fyrir Íslendinga og enskumælandi gesti. Segja má að tímalínan geri lesandanum auðvelt fyrir að tengja listaverkin sögu Íslands og mann- kynssögunni. Myndmálið túlkar stærra samhengi.

Það er athyglisvert að rýna í hvernig safnkosturinn hefur verið byggður upp í gegnum árin. Listasafnið var stofnað árið 1884 en það var ekki fyrr en upp úr aldamótunum 1900 að það eignaðist sitt fyrsta íslenska listaverk, *Útlagann* eftir Einar Jónsson. Fyrsta íslenska málverkið, *Áning* eftir Þórarinn B. Þorláksson, kom í safneignina árið 1911, 27 árum eftir stofnun Listasafnsins. Margar spurningar vakna um viðfangsefni og tækni, hlutfall kvenna og karla, og erlendra listamanna. Það má líka velta fyrir sér hvort hefði mátt taka fram hvaðan þessir völdu listamenn eru ef talað er um fjölbreytileika. Í íslensku samhengi var oft spurt: „Hverra manna ertu? Hvaðan ertu?“ Eiga spurningarnar enn við í okkar nútímaþjóðfélagi? Uppruni listamannanna er oft nefndur í umfjöllun um eldri listamennina en þá yngri. Meiri áhersla er lögð á að staðsetja þá innan listasögunnar,

hvar þeir hafi lært og hvaða áhrifa- valdar eru sýnilegir í verkum þeirra. Þeir eru settir í samhengi við helstu listastefnur vestrænnar myndlistar; súrrealismann, kúbismann, ex- pressionisma, symbolisma, Art Nou- veau, Konstruktívisma, rómantik og popplist m.a.

Greinarnar hvetja lesandann til að mynda sínar eigin tengingar og hug- leiðingar um samtal listar og þjóð- félagsins, hvaða tilgang listin hefur. Saga landsins er skoðuð í gegnum listasöguna – samhengið við lífs- hætti og atvinnumál, stöðu kvenna í verki Ragnheiðar Jónsdóttur, 24. október og Fiskikonur Hildar Hákonar- dóttur, manninn í samfélagi við aðra og umhverfið eins og í *Glerrregni* Rúríar. Upphaf íslenskar listasögu er líka dregið fram með verki Þórarins B. Þorlákssonar, *Áning*. Um hann er sagt að „list hans tilheyrir fyrsta tímabili í íslenskri myndlistarsögu 20. aldar sem kennt er við starf frumherjanna og tengist hugmynda- fræðilega sjálfstæðisbaráttu þjóðar- innar og uppbyggingu nýs samfé- lags.“ Auk þess er vakin athygli á brautryðjendastarfi íslenskra lista- manna eins og Ásgerðar Búadóttur með textílverkinu *Skarðatungl*.

Leikurinn beinist að lesandanum og hann er hvattur til að virða fyrir sér verkin og um leið velta nærum- hverfi sínu fyrir sér. Hvað liggur að baki myndlistar eins og *Umhverfis skúlptúrs* Kristjáns Guðmundssonar eða *Íslenskri myndlist* Þorvaldar Þor- steinssonar. Frumkvöðull safnsins og velunnari, Björn Bjarnarsonar (1853–1918) taldi að söfn væru ekki

einungis almenningi til skemmtunar heldur jafnframt til fróðleiks og þar með væru þau kjörinn vettvangur sjálfsmenntunar og hvati til enn frekari menntunar. Í aðfaraorðum sínum óskar Harpa Þórsdóttir, núverandi safnstjóri Listasafns Íslands, þess að bókin verði almenningi þekkingarbrunnur um myndlist sem og nýtist til kennslu í íslenskri listasögu, mikil rannsókn liggi að baki hverri grein. Án efa gerir hún það. Bókin dregur vissulega fram sögulegar staðreyndir en án þess þó að vísa í heimildir, hvorki beinar né óbeinar. Þess er saknað að engin heimildaskrá er í bókinni, sem er jú skilyrði fyrir allri akademískri rannsókn. Ber að hafa það í huga því stíllinn er ekki alltaf jafn agaður hjá greinarhöfundum.

Eins og fram hefur komið vekur ritið upp fjölda spurninga og ekki síst um hlutverk Listasafns Íslands í þátið, nútíð og framtíð. Formáli Halldórs B. Runólfssonar er í því samhengi markviss og fræðandi. Skoðun hans á hlutverki Listasafns Íslands ýtir undir frumhugsun Björns Bjarnarsonar um að fræða íslensku þjóðina um myndlist, bæði erlenda og innlenda. Halldór leggur rök fyrir því að þó nafn safnsins sé Listasafn Íslands megi það ekki einskorða sig við þá stefnu að kaupa aðeins inn myndlist eftir íslenska listamenn, slíkt væri að „vængstýfa mikinn hluta safneignar Listasafns Íslands.“ Hún spannar nefnilega margar aldir. Þar megi m.a. finna teikningu eftir Ítalann Giulio Romano (1499–1546) nemanda Rafaels (1493–1520) og teikningar eftir bandaríska mynd-

höggvarann Richard Serra (1939–) af risaverkinu *Áfangar* frá 1990 í Víðey. Þá má líka finna austurlenskar smámyndir sem auka enn frekar á vídd safneignarinnar. Þessi breidd gerir Listasafn Íslands frábrugðið öðrum söfnum í landinu og einstakt.

Það er flókið verk að skrifa söguna; hver dregur hana saman og frá hverju vill sagnfræðingurinn segja. Sem fræðandi kynningarrit, opnar *130 verk úr safneign Listasafns Íslands* huga lesandans og hvetur hann til að búa til tengingar, við samfélagið og myndlistina, ný sjónhorn og skilning á sögunni. Listamennirnir sýna í verkum sínum margbreytileika samfélagsins og hverfuleika tímans. Skilaboð sem beint er til allra og eykur skilning á fjölbreytileika tilverunnar.